

Vatreno oružje i žrtve rodno zasnovanog nasilja: Perspektiva koja nedostaje

Tanja Jakobi

REZIME

Ovaj predlog praktične politike bavi se odnosom medija prema posedovanju i korišćenju vatrenog oružja u slučajevima rodno zasnovanog nasilja i povezanim pitanjima zakonskog regulisanja posedovanja i držanja vatrenog oružja. Na osnovu analize dve grupe medijskih priloga posvećenih femicidu u Žitištu i akciji legalizacije oružja sprovedene u istom periodu, ukazujemo na nedostatak kvalitetnih informacija u medijima o vatrenom oružju u kontekstu rodno zasnovanog nasilja. U većini analiziranih priloga nema informacija koje bi ženama žrtvama nasilja, zainteresovanim građanima i najširoj javnosti omogućili da se obaveste o postupanju u slučajevima nasilja koje uključuje vatreno oružje i pružili informacije u vezi sa zakonskim okvirom koji reguliše pitanje posedovanja i držanja vatrenog oružja i rodno zasnovanog nasilja. Ovakav tematski pristup predstavlja novinu u istraživanju s obzirom da je do sada pažnja eksperata bila usmerena na kršenje Kodeksa novinara Srbije i sekundarnu viktimizaciju žrtava u medijima. U ovom tekstu dajemo preporuke za izveštavanje o vatrenom oružju u medijima i zagovaramo potrebu da Ministarstvo unutrašnjih poslova razvije sveobuhvatnu komunikacionu strategiju koja bi obezbedila bolje informisanje medija i javnosti o ovim pitanjima, kako u okviru nove Strategije kontrole streljačkog i lakog oružja u Republici Srbiji tako i u svakodnevnoj komunikaciji sa medijima.

ZLOČIN I EPILOG

U Žitištu kod Zrenjanina, 2. jula 2016. godine u ranim jutarnjim časovima u lokalnom kafeu automatskom puškom u nelegalnom posedu, ubijeno je pet a teže ili lakše ranjena 21 osoba. To je jedno od najmasovnijih višestrukih ubistava u Srbiji od početka 2000-tih.

Za zločin je osumnjičen a kasnije okrivljen i pravosnažno osuđen Siniša Zlatić koji je tom prilikom ubio svoju ženu i nasumično, još četiri posetioca kafea.¹ U julu 2017. godine presudom Apelacionog suda u Novom Sadu odbijena je kao neosnovana žalba okrivljenog i potvrđena je presuda Višeg suda u Zrenjaninu od 1. marta, kojom se on osuđuje na maksimalnu kaznu zatvora u trajanju od 40 godina. Zlatiću je izrečena jedinstvena kazna zatvora, jer mu je za teško ubistvo utvrđena maksimalna kazna od 40 godina, a za svako od dva krivična dela vezana za neovlašćeno držanje i upotrebu vatrenog oružja i municije još po tri godine. Više javno tužilaštvo u Zrenjaninu protiv Zlatića podiglo je optužnicu zbog krivičnog dela teškog ubistva i dva krivična dela nedozvoljene proizvodnje, držanja, nošenja i prometa oružja i eksplozivnih materija. U optužnici je navedeno da je okrivljeni 2. jula ove godine, u Žitištu, lišio života više lica i da je neovlašćeno nosio vatreno oružje i municiju, čija nabavka i držanje nije dozvoljeno građanima. Zlatić je terećen i da je do 2. jula, na tavanu svoje kuće, neovlašćeno držao vatreno oružje i municiju čije držanje nije dozvoljeno građanima, a u većoj količini i to jednu automatsku pušku, jednu poluautomatsku pušku, kao i više komada municije različitog kalibra.

Istovremeno, 2.jula 2016. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) raspisalo je četvoromesečnu akciju legalizacije nelegalnog oružja koja je trajala do 31. oktobra.²

UZORAK I METODOLOGIJA

Analizirani medijski prilozi prikupljeni su sa platforme Naslovi.net, u periodu od 2.jula do 31.oktobra 2016. godine.³ Analizirane su dve serije priloga, jedna koja se tiče ubistva u Žitištu i druga koja se tiče legalizacije vatrenog oružja koja je sprovedena u istom periodu. S obzirom da je akcija legalizacije oružja raspisana u isto vreme kada se dogodio i zločin u Žitištu, koji je izvršen automatskom puškom u nelegalnom posedu, ova okolnost predstavljala je jedinstvenu priliku za ispitivanje odnosa medija prema vatrenom oružju i rodno zasnovanom nasilju i istovremeno, konteksta u kojem MUP promovise legalizaciju oružja.

U prvoj seriji, prilozi su izabrani prema ključnoj reči „Žitište“, a u drugoj seriji prema ključnoj reči „legalizacija oružja“. U seriji „Žitište“ analizirano je 524 priloga a u seriji „legalizacija oružja“ 29 priloga.

1 U ovom tekstu se na Zlatića referira kao na osumnjičenog i optuženog i osuđenog zavisno od toga kakav je njegov status bio u trenutku kada su mediji izveštavali o ovom događaju.

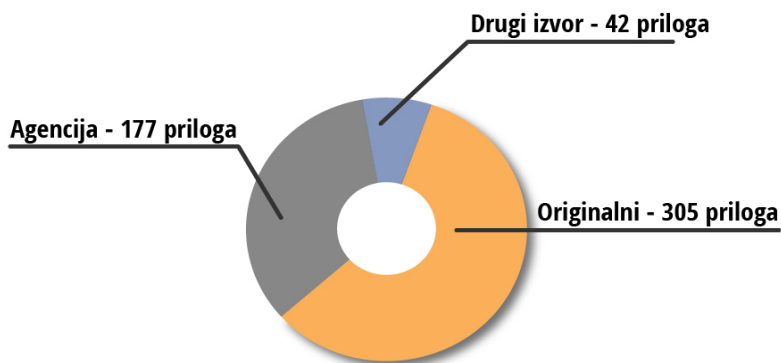
2 Akcija legalizacije započeta je 1.oktobra 2016.

3 Platforma Naslovi.net je prema Alexa najposećeniji agregator i pretraživač vesti <https://www.alex.com/topsites/countries/RS> posećeno 12.06.2017.

Analizirani su prilozi iz sledećih štampanih, elektronskih i veb medija sa nacionalnom i lokalnom pokrivenošću: Danas, Blic, Kurir, Večernje novosti, Politika, Alo, Dnevnik, TVB92, RTS, RTV, TV Studio B, N1 Info, Novi Magazin, Nedeljnik, Telegraf, RTV Novi Pazar, Jugpress, Južne vesti, Glas Zapadne Srbije, Pirotske vesti, OK radio i Radio 021.

U seriji „Žitište“, objavljeno je 305 originalnih, 177 agencijskih i 42 priloga u kojima se mediji pozivaju na informacije objavljene u drugim medijima (ne agencijama). U seriji „legalizacija oružja“ objavljeno je 16 originalnih priloga, 2 priloga koja kombinuju agencijske sadržaje i originalni doprinos, dok su ostatak vesti agencija.

SADRŽAJ PRILOGA

U analizi su korišćene standardne kvantitativne i kvalitativne metode.

U analizi priloga iz serije „Žitište“ izdvojena su sledeća pitanja: da li je pomenuto oruđe/oružje kojim je izvršeno nasilje? Da li je pomenut status vatrenog oružja (legalno/ nelegalno)?, da li se pominje postupanje policije u vezi sa vatrenim oružjem?, da li se navodi šta se dogodilo sa dodatnim (pronađenim) vatrenim oružjem? Da li se u priložima pominju institucije i stručnjaci i koji? Da li se u priložima pominju zakoni i koji? Takođe u svakom prilogu izdvojena je ključna tema a potom su dodatno analizirani svi prilozi u kojima se kao ključna tema obrađuje rodno zasnovano nasilje i vatreno oružje.

U seriji priloga „legalizacija oružja“ analizirane su izjave citiranih sagovornika, glavne poruke priloga i kontekst u kojem je predstavljena legalizacija.

S obzirom da je u prethodnom periodu objavljen veliki broj kvalitetnih analiza o izveštavanju medija o rodno zasnovanom nasilju, u ovoj analizi je taj aspekt izostavljen. Može se reći da su u priložima u seriji „Žitište“ zabeleženi slični primeri kršenja Kodeksa koji su opisani u ranije objavljenim analizama.⁴

U ovom tekstu će prvo biti izloženi rezultati analize prema postavljenim kriterijumima (gore navedenim pitanjima), a potom će detaljno biti obrađeni primeri dobre i loše prakse. Analiza priloga o legalizaciji oružja biće zasebno obrađena. Na bazi rezultata obe analize, biće izvedeni zaključci i preporuke.

4 Višnjić Jelena, „Killing me softly“: Izveštavanje štampanih medija o ženama žrtvama nasilja Univerzitet u Novom Sadu, Asocijacija za interdisciplinarnu i multidisciplinarnu studiju i istraživanja – ACIMSI, Centar za rodne studije, GENERO, vol 16: 2012; Vulić, Tatjana, Pavlović, Dragana, Nasilje u porodici u srpskoj dnevnoj štampi: od faktografije do senzacionalizma, Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Odeljenje za komunikacije i novinarstvo, Facta Universitatis, Philosophy, Sociology, Psychology and History Vol 13 N3 2014, pp 111-122, Mršević Zorica, Kvalitativna analiza izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji Program ujedinjenih nacija za razvoj Beograd 2013, Lacmanović, Vedrana, Milanović Vera, Kako vas žene čitaju?: Medijsko izveštavanje štampanih medija o muškom nasilju prema ženama u porodici i partnerskim odnosima iz perspektive žena koje su preživele nasilje Beograd, Autonomni ženski centar Beograd: Printingline 2017.

ZBIRNI NALAZI – ŽITIŠTE

Ministarstvo unutrašnjih poslova i nadležni ministar su u formi saopštenja i na konferenciji za štampu, odmah posle događaja, izvestili javnost o prvim saznanjima o okolnostima višestrukog ubistva u Žitištu. Tom prilikom jasno je saopšteno da je zločin izvršen automatskom puškom koja je bila u nelegalnom posedu i koja ne može biti legalizovana. U kasnijem toku događaja Ministarstvo je navelo i vrste vatrenog oružja koje su kod osumnjičenog nađene pretragom kuće. U citiranim izjavama uspostavljena je i jasna veza između samog događaja u Žitištu i rasprostranjenosti nelegalnog vatrenog oružja.

Uprkos tome, mediji su u tokom četiri analizirana meseca, vrlo često ili izostavljali ili objavljivali netačne podatke o tipu vatrenog oružja i statusu oružja (legalno/nelegalno) upotrebljenog u Žitištu.⁵ U priložima je, pre zvaničnog obaveštenja policije, naveden niz spekulacija o drugom vatrenom oružju koje je posedovao osumnjičeni a za koje mediji nisu imali validne izvore (nagađanja roditelja ubijene, komšija, anonimnih izvora), a koje su se kasnije pokazale kao netačne i preterane. U velikom broju tekstova nije naveden podatak o tome da osumnjičenom prilikom privođenja oduzeto vatreno oružje, iako je reč o podatku od javnog interesa, s obzirom da je izveštaj Zaštitnika građana pokazao da u nekim od ubistava žena vatrenim oružjem policija nije poštovala propisanu proceduru da pretraži kuću i nasilniku zapleni vatreno oružje.⁶ U malom broju priloga objavljene su zvanične informacije MUP o količinama, tipu i vrsti drugog vatrenog oružja koje je posedovao osumnjičeni i radnjama koje su nadležni organi s tim u vezi preduzeli. **U izuzetno malom broju priloga mediji su navodili zakonski okvir koji reguliše posedovanje nelegalnog vatrenog oružja i zaprećene kazne za posedovanje nelegalnog oružja.** Vrlo retko citirani su stručnjaci relevantni za tematiku – predstavnici policije, eksperti za vatreno oružje, predstavnici međunarodnih i domaćih nevladinih institucija koje se bave pitanjima sprečavanja rodno zasnovanog nasilja, nezavisni organi, predstavnici sigurnih kuća i nevladinih organizacija koje vode SOS telefone za žene žrtve rodno zasnovanog nasilja.

U medijskim priložima sporadično se navodi kojim oruđem/oružjem je izvršeno nasilje u porodici. U seriji priloga „Žitište“ podatak o tome da je zločin izvršen automatskom puškom objavljen je u 275 priloga a izostavljen u 249 slučajeva. Najčešće je informacija o vatrenom oružju kojim je izvršeno nasilje citirana u priložima u kojima je izveštavano o ubistvu, dok je ona izostavljena kada se fokus medija pomerio na pisanje o zdravstvenom stanju žrtava, eventualnoj odgovornosti institucija, informacijama o porodici osumnjičenog, detaljima iz života poginulih i povređenih građana⁷ i sličnim povezanim temama.⁸

U priložima dominira podatak koji je izneo nadležni ministar da se u Srbiji 95% zločina izvrši nelegalnim oružjem, iako kod rodno zasnovanog nasilja to nije slučaj. U veoma malom broju priloga navedeno da se u nasilju u porodici gotovo podjednako koristi i legalno i nelegalno oružje, iako to

5 Pod tipom oružja ovde podrazumevamo određene automatska puška, pištolj itd. Pod statusom podrazumevamo legalno/nelegalno oružje.

6 „Ombudsman: 45 preporuka za sprečavanje porodičnog nasilja“, Vreme, 28.07.2016. <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1416208> posećeno 15.06.2017.

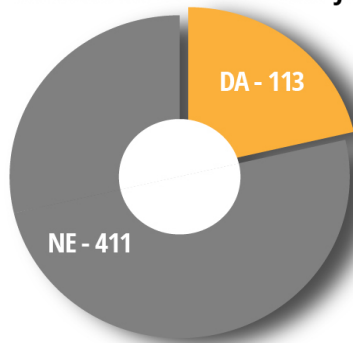
7 Svi pojmovi koji su u ovom tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

8 U oko polovini slučajeva, mediji su uz pomoć linkova referisali na svoje ranije priloge o događaju ostavljajući čitaocima da se sami obaveste o detaljima.

proizilazi iz analize podataka MUP⁹ i statistike koju redovno objavljuju međunarodne i domaće nevladine organizacije.¹⁰

Mediji posvećuju malo pažnje okolnosti da li je u slučaju nasilja upotrebljeno legalno ili nelegalno vatreno oružje. U prilogima u kojima je navedeno da je u izvršenju ubistva korišćena automatska puška najčešće je izostavljano da se napomene da je reč o vatrenom oružju koje nije bilo u legalnom posedu i koje po zakonu i ne može biti legalizovano. Time je javnost koja nije upućena u to koji tipovi vatrenog oružja mogu biti legalizovani a koji ne, ostala uskraćena za podatak da je reč o vatrenom oružju čije je posedovanje zabranjeno i kažnjivo.¹¹

**DA LI SE POMINJE DA LI JE UPOTREBLJENO
LEGALNO ILI ILEGALNO ORUŽJE**

Ukupno je u medijima u 113 slučajeva navedeno da je reč o nelegalnom vatrenom oružju a u 411 priloga je ta informacija izostavljena. Podatak o tome da li je reč o legalnom ili nelegalnom vatrenom oružju najčešće je bio objavljivani u prvim izveštajima o ubistvu, ali je kasnije zanemarivan. Agencije su češće od drugih medija citirale punu informaciju (tip oružja i status legalan/nelegalan). Ipak i iz izveštavanja agencija vidljivo je da one nemaju interna pravila o izveštavanju u ovakvim slučajevima, ili ih, ukoliko ih imaju, ne poštuju, jer su sve agencije povremeno izostavljale informacije o oružju.

Mediji su birali da izostave podatak o tome da li je reč o legalnom ili ilegalnom vatrenom oružju čak i kada je izvor informacije to jasno predočio. Tako su na primer mediji koji su preuzimali informacije agencija, brisali/izostavljali odrednicu o statusu vatrenog oružja, a u slučajevima originalnih priloga/izveštaja sa konferencije za štampu Zaštitnika građana, neki mediji su izostavili ovaj podatak iz svojih izveštaja iako je na samoj konferenciji za štampu on bio jasno naveden.

Mediji (pre svega tabloidnog tipa) objavljivali su proizvoljne informacije o oružju kojim je izvršeno ubistvo i dodatnom vatrenom oružju koje je posedovao osumnjičeni, iako su im na raspolaganju bili odgovarajući podaci. U prilogima je zabeležen interes za vatreno oružje kojim je izvršeno ubistvo, isključivo s obzirom na tip automatske puške. Tako su se pojavila nagađanja da je u pitanju „škorpion“, ili „kalašnjikov“ itd. i spekulisalo se o mestu proizvodnje (Fabrika oružja u Kragujevcu ili drugo).

9 dr Danijela Spasić, Marina Tadić, „Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje“, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, 2016.

10 Dragan Božanić, „Rod i malokalibarsko i lako oružje u Jugoistočnoj Evropi“, Centar za kontrolu lakog i malokalibarskog naoružanja u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi (SEESAC), Beograd, 2016

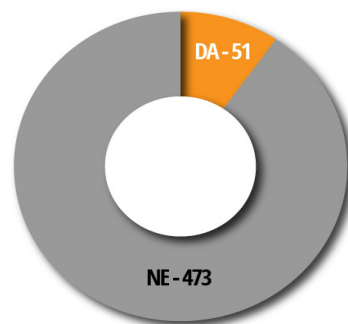
11 O informacijama koje građani mogu da dobiju iz medija o posedovanju kako legalnog tako i nelegalnog oružja biće reči detaljnije, kasnije u tekstu.

Mediji su objavili niz nagađanja o poreklu vatrenog oružja u to vreme osumnjičenog – od toga da ga je doneo sa ratišta u Slavoniji, do toga da ga je stekao u poslu trgovine nelegalnim oružjem,¹² i to pošto je MUP objavio podatke o vatrenom oružju kojim je raspolagao osumnjičeni. Ipak, javnost je ostala uskraćena za informaciju na koji način je osumnjičeni a potom i okrivljeni došao u posed nelegalnog oružja, da li je i od koga kupio nelegalno oružje i da li je učestvovao u trgovini nelegalnim oružjem.

U medijima su objavljeni protivrečni podaci o tome da li je porodica ubijene žene prijavljivala nasilje u porodici i ukazivala na podatak da osumnjičeni poseduje vatreno oružje u nelegalnom vlasništvu. U priložima u kojima se iznose podaci da je u to vreme osumnjičeni bio nasilnik novinari se pozivaju se na imenovane i neimenovane izvore, članove porodice, bliske prijatelje i komšije, dok je MUP u više navrata saopštio da nasilje u porodici nije prijavljivano. U medijima su citirane anonimne izjave policajaca koji su čuvali kuću osumnjičenog u kojima oni iznose da MUP nije imao saznanja da u to vreme osumnjičeni Zlatić poseduje nelegalno oružje.

Podatak da je policija privela oca osumnjičenog da bi ispitala navode o tome da li je on doneo nelegalno oružje sa ratišta objavljena je u veoma malom broju medija. Iz medija se samo posredno može zaključiti da otac osumnjičenog nije bio odgovoran za nabavku i posedovanje nelegalnog vatrenog oružja. Takve informacije navedene su u svega 41 analiziranom prilogu i bazirale su se na nezvaničnim informacijama koje su mediji navodno dobili iz nadležnog tužilaštva. I u ovom slučaju nije bilo zvaničnih podataka bilo MUP bilo nadležnog tužilaštva.

DA LI SE POMINJU ZAKONI

Nadležni organi nisu iskoristili priliku da žene žrtve nasilja i javnost upoznaju sa zakonodavnim okvirom koji reguliše posedovanje vatrenog oružja, i specifično nelegalnog vatrenog oružja. U medijima je povodom zločina u Žitištu objavljena izjava nadležnog ministra u kojoj on kaže da građani, „ako znaju da je neko učinilac krivičnog dela time što poseduje oružje i municiju bez dozvole moraju to da prijave policiji, inače će i sami biti učinioci krivičnog dela - neprijavlivanje krivičnog dela“. Ministar nije naveo kojim zakonom je regulisana ova oblast i šta je tačno dužnost građana izuzev opisa

12 O ovim priložima biće reči u odeljku „Loše prakse“.

„da odu u policiju“, kolike su zaprećene kazne i druge relevantne podatke kao što su broj slučajeva u kojima su se građani obratili nadležnim organima u vezi sa ovim podacima, broj dosuđenih kazni građanima koji nisu ispunili ovu svoju zakonsku obavezu, važnost prijavljivanja ovakvih slučajeva za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja itd. Takođe, nadležni ministar je rekao da će „kazne za neprijavlivanje nelegalnog oružja biti drakonske“, ali ne i kolika će biti njihova visina. Reč je zapravo o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika koje je ministarka pravde najavila u septembru 2016, i koje su usklađene sa Zakonom o oružju i municiji. Međutim izjave ministara nisu bile međusobno usklađene, niti je kao jedan od razloga za pooštavanje Zakonika naveden zločin u Žitištu.¹³

Mediji su takođe preneli izjavu ministra za socijalni rad zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja u kojoj on kaže da se čudi da niko u susedstvu žrtve nije znao da osumnjičeni poseduje automatsko oružje: „Niko nije rekao čovek ima arsenal oružja u svojoj kući. Da li je moguće da smo toliko otupeli na opasnost i da niko u tome nije video problem“¹⁴. Ministar nije išao dalje u dalju elaboraciju ove teme, niti se bavio eventualnom procedurom po kojoj bi centri za socijalni rad trebalo da postupe u slučaju da imaju podatke o tome da nasilnik poseduje legalno ili nelegalno vatreno oružje.

Nadležni organi nisu iskoristili priliku da ženama žrtvama nasilja u porodici i građanima ponude informacije o tome kako bi mogli da postupe u slučaju da imaju saznanja da suprug/partner žrtve poseduje legalno/nelegalno vatreno oružje i na koji način zakon sankcioniše nepostupanje građana u ovakvim slučajevima. U medijima nije objavljen nijedan prilog o tome šta žene žrtve nasilja, u slučaju da znaju da njihov muž/partner/srodnik poseduje legalno ili nelegalno vatreno oružje, mogu da učine, odnosno kome i kako mogu da prijave takav slučaj, niti šta u takvom slučaju mogu da preuzmu nevladine organizacije koje pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja.¹⁵ U analiziranim priložima pominju se, najčešće posredno, zakoni koji regulišu ovu oblast. Odgovornost za izostavljanje ovih informacija snose nadležni državni organi koji nisu iznosili ovakve podatke. Odsustvo napora državnih organa da promovišu zakone koji regulišu ovu oblast pada u oči tim pre jer je reč o propisima koji su u vreme događaja u Žitištu ili bili primenjivani ili se o njihovom usvajanju debatovalo.¹⁶

Iako je akcija za legalizaciju nelegalnog vatrene oružja raspisana u isto vreme kada se dogodilo ubistvo u Žitištu, u izjavama nadležnih predstavnika MUP o legalizaciji oružja, rodno zasnovano nasilje i posedovanje nelegalnog vatrene oružja nije jasno povezano. Izuzev u slučajevima kada je citirana izjava nadležnog ministra, u kojoj on govori o povezanosti ovog zločina i legalizacije oružja koja je u toku, i pronalaženju drugog oružja kod optuženog (ukupno 14 priloga) u medijskim priložima o ubistvu u Žitištu nema direktnog povezivanja te akcije i zločina. U uzorku „Žitište“ objavljeno je ukupno 58 priloga o povezanosti vatrene oružja, kako

13 Ovo ne bi bilo prvi put da su izmene zakona o oružju inspirisane masovnim ubistvima čiji je osnov bilo rodno zasnovano nasilje. Za opširnije vidi Jelena Šapić, Filip Stojanović, „Ima li meraka ako građani nisu bezbedni: Uključivanje problema rasprostranjenosti vatrene oružja u strateški bezbednosni okvir grada Niša“, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, 2017.

14 „Pomoć posle tragedije“ Dnevnik, 20.07.2016. <https://www.dnevnik.rs/vojvodina/pomoc-posle-tragedije> posećeno 11.06.2017.

15 Tokom sprovođenja projekta „Analiza zloupotrebe vatrene oružja i uticaja na rodno zasnovano nasilje kroz građansku akciju i javno zagovaranje politika“ istraživački tim CENTRA imao je priliku da se uveri da NVO koje se bave pružanjem pomoći ženama žrtvama nasilja u porodici nemaju dovoljno informacija o tome kako mogu da postupe u ovakvim slučajevima.

16 Ovo se odnosi pre svega na Zakon o oružju i municiji ((«Sl. glasnik RS», br. 20/2015), Zakon o sprečavanju nasilja u porodici («Sl. glasnik RS», br. 94/2016) i pooštavanje odredbi Krivičnog zakonika («Sl. glasnik RS», br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016) kontrolom ovlašćenih lica (član 2 stav 3).

legalnog tako i nelegalnog sa rodno zasnovanim nasiljem (bez 14 priloga u kojima se citira izjava ministra). U ovih 58 priloga, aktualna legalizacija vatrenog oružja pominje se u svega devet priloga. Reč je o jednom originalnom prilogu „Politike“¹⁷ i jednoj izjavi analitičara Saše Radića, reprintovanoj u više medija¹⁸, u kojem se raspisana legalizacija oružja stavlja u kontekst ratnog nasleđa 90-tih godina prošlog veka, rasprostranjenosti nelegalnog oružja u ličnom posedu i organizovanog krijumčarenja oružja s ratišta. Takođe, problem je stavljen u kontekst međunarodnog terorizma i terorističkih akata u evropskim zemljama u kojima je, između ostalog korišćeno i oružje proizvedeno u Srbiji. U oba priloga kao glavna poruka izdvaja se nemogućnost MUP da kontroliše oružje u nelegalnom posedu. U ostalim priložima, teme vatrenog oružja i nasilja u porodici se povezuju uopšteno.

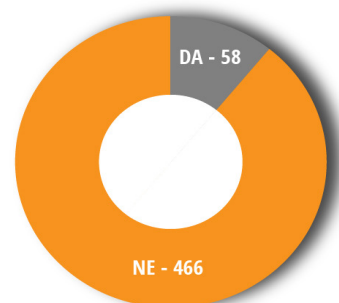
U seriji priloga „legalizacija oružja“ ne pominje se ubistvo u Žitištu i ne navodi se uzročno posledična veze između rodno zasnovanog nasilja i vatrenog oružja izuzev u već pominjanim izjavama nadležnog ministra koja se pojavljuju u oba uzorka.¹⁹

U medijima nije bilo istraživačkih tekstova koji bi se bavili preispitivanjem eventualne odgovornosti nadležnih organa u vezi sa činjenicom da je jedan građanin Žitišta posedovao više komada nelegalnog vatrenog oružja do kog je eventualno došao putem nelegalne trgovine ili je u njoj i učestvovao. Pažnja medija prvenstveno je bila usmerena na ispitivanje odgovornosti nadležnog centra za socijalni rad u vezi sa tim da li je Centar na vreme i u skladu sa zakonskom procedurom obavestio policiju i druge organe u lancu odgovornosti da je ubijena žena bila žrtva rodno zasnovanog nasilja.

Razlog za manji interes medija za preispitivanje odgovornosti MUP delimično treba tražiti u zakonskim ograničenjima za postupanje propisanih zakonom, odnosno ograničenim ovlašćenjima policije da kontroliše da li neki građanin poseduje nelegalno vatreno oružje.²⁰

Mali broj medija iskoristio je mogućnost da se pozabavi preispitivanjem **odgovornosti MUP iz ugla delotvornosti postojećih politika kojima se regulišu pitanja posedovanja legalnog i nelegalnog vatrenog oružja i rodno zasnovanog nasilja** i širem kontekstu nasleđa Srbije iz civilnog rata i količine nelegalnog oružja u posedu građana, kulture oružja u Srbiji i kulture bezbednog držanja vatrenog oružja.

DA LI SE NAVODI POSTUPANJE POLICIJE

17 „Danak kalašnjikovima iz ilegalnih arsenala“, Politika 3.07.2016. <http://www.politika.rs/sr/clanak/358461/Danak-kalasnjkovima-iz-ilegalnih-arsenala>, posećeno 15.06.2017.

18 «Nema trajnog rešenja za nelegalno oružje», agencija Beta, 2.07.2016 http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=07&dd=02&nav_category=16&nav_id=1150454 posećeno 15.06.2017.

19 Analiza priloga o akciji legalizaciji vatrenog oružja data je u antrfileu ovog teksta

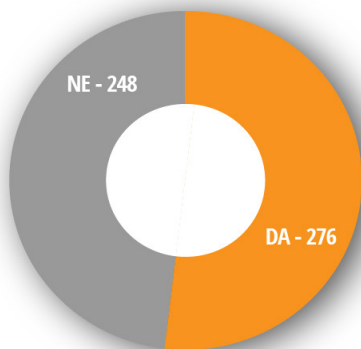
20 Ova pitanja regulišu Krivični zakonik («Sl. glasnik RS», br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016), čl. 347 i 348. Zakon o oružju i municiji («Sl. glasnik RS», br. 20/2015) u više članova a posebno u članu 9., Zakon o policiji («Sl. glasnik RS», br. 101/2005, 63/2009 - odluka US, 92/2011 i 64/2015) posebno čl. 97 i Zakon o upravnom postupku («Sl. list SRJ», br. 33/97 i 31/2001 i «Sl. glasnik RS», br. 30/2010)

U nastavku teksta biće obrađeni duži prilozi koja stavljaju u kontekst vatreno oružje i rodno zasnovano nasilje. Od njih, oko polovine se može svrstati u negativne primere – medijske sadržaje koji obrađuju temu ali ne donose nijednu vrednu informaciju ili su primeri senzacionalizma i/ili širenja neproverenih i netačnih informacija, dok se ostali mogu smatrati primerima dobre prakse.

ŽITIŠTE: LOŠE I DOBRE PRAKSE IZVEŠTAVANJA O RODNO ZASNOVANOM NASILJU I VATRENOM ORUŽJU

U medijima je, kao što je već navedeno, objavljeno 58 priloga u kojima je uspostavljena veza između vatrene oružja i rodno zasnovanog nasilja. Ovi prilozi mogu se podeliti na one gde je tema otvorena na inicijativu sagovornika/institucija – najčešće na konferencijama za medije ili u vidu saopštenja ili kroz autorske kolumne ²¹, i na inicijativu novinara.

DA LI SE NAVODE STRUČNJACI/EKSPERTI

Sagovornici/institucije koje su u javnosti otvorile pitanje povezanosti oružja i rodno zasnovanog nasilja su Zaštitnik građana, koordinatorka sigurne kuće u Beogradu i Koordinaciono telo vlade Srbije za rodnu ravnopravnost. Iako su brojni mediji preneli reči Zaštitnika građana (ukupno 15 medija), većina novinara se odlučila da u prvi plan stavi njegovu poruku vezanu za eventualnu odgovornost Centra za socijalni rad za nepravovremeno reagovanje u slučaju zločina u Žitištu (što je u tom trenutku bilo u fokusu javnosti). Samo tri medija preneli su poruku Zaštitnika da u nekim od slučajeva ubistava žena koje je ova institucija analizirala „nisu izvršene provere da li nasilnik ima oružje, i da oružje nije ni oduzimano prijavljenim licima u svim slučajevima“ (B92, Blic i OK Radio).

Među 11 izveštaja sa konferencije za štampu na kojoj je Vesna Stanojević koordinatorka Sigurne kuće u Beogradu između ostalog ukazala i na vezu rodno zasnovanog nasilja i vatrene oružja, u samo tri je citirana izjava Stanojevićeve da „moramo ozbiljno da pitamo zašto se ništa ne radi na oduzimanju nelegalnog i legalnog oružja“ (Blic, Dnevnik i Radio 021).

²¹ Za kolumne nemamo podatke da li su ih autori napisali na inicijativu redakcija, ili su ih na sopstvenu inicijativu ponudili medijima za objavljivanje. Zato ovi prilozi nisu svrstani u primere dobre prakse medija

Sedam medija prenelo je saopštenje Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost u kojem se od policije traži „da pojača kontrolu naoružanja u posedu građana, posebno ilegalnog“, (Tanjug, B92, Večernje novosti, Blic, N1 info, Telegraf, RTS i Novi Magazin).

U dva medija objavljeni su autorski tekstovi stručnjaka - Irene Vojačkova Solorano, stalne predstavnice UNDP i stalne koordinatorke UN u Srbiji (B92) i Mikloša Biroa, profesora Univerziteta i psihologa (Politika). U tekstu Solorano, ubistvo u Žitištu stavlja se u kontekst tri, kako ocenjuje autorka, zanemarivana problema – dostupnosti velikog broja nelegalnog oružja, njegovog uticaja na javnu bezbednost, i posebno njegovog uticaja na nasilje u intimnim partnerskim odnosima i nasilje u porodici.²² U tekstu se jasno govori o nasleđu civilnog rata odnosno rasprostranjenosti nelegalnog oružja u Srbiji, koje je korišćeno i u slučaju ubistva u Žitištu i uspešnim praksama drugih zemalja koje su zahvaljujući dobroj regulaciji u vezi sa dostupnošću vatrenog oružja smanjile stopu ubistava žena vatrenim oružjem. Takođe, kritički se sagledavaju dosadašnji rezultati Srbije u legalizaciji vatrenog oružja. U tekstu Biroa konstatuje se da motivi za ovakva masovna ubistva mogu biti različiti i da je „jedini zajednički imenitelj svih masovnih ubistava (...) dostupnost sredstvu za masovno ubistvo“. Biro takođe kaže da odgovor na pitanje otkud kalašnjikov u rukama ubice iz Žitišta nije pitanje za psihologa, čime se posredno sugerise da je to odgovornost organa u čijem mandatu je i kontrola legalnog i nelegalnog vatrenog oružja.²³

22 „Oružje i nasilje u porodici“, veb-sajt B92 objavljeno 13.7.2016. http://www.b92.net/info/moj_ugao/index.php?yyyy=2016&nav_category=166&nav_id=1154678 posećeno 12. 06. 2017.

23 „Ko puca iz kalašnjikova?“ Politika objavljeno 6.07.2016. godine <http://www.politika.rs/sr/clanak/358588/Pogledi/Ko-puca-iz-kalasnjikova> posećeno 15.06.2017.

24 Kao što je već rečeno, u ovom tekstu ne analiziraju se svi primeri kršenja Kodeksa već isključivo oni koji su u vezi sa temom vatrenog oružja.

25 „Otkriće nakon masakra: Monstrum iz Žitišta krio jednu veliku tajnu“, Blic objavljeno 7.07.2016. <http://www.blic.rs/vesti/hronika/otkrice-nakon-masakra-monstrum-iz-zitista-krio-jednu-veliku-tajnu/vfqnzqzh> posećeno 15.06.2017.

26 Šokantno saznanje o monstrumu iz Žitišta: Siniša Zlatić švercovao oružje?“ Telegraf.rs objavljeno 7.07. 2016, <http://www.telegraf.rs/vesti/2237440-sokantno-saznanje-o-monstrumu-iz-zitista-sinisa-zlatic-svercovao-oruzje> posećeno 15.06.2017. ; „Posle masakra u Žitištu: Ubica krio strašnu tajnu o pušci kojom je se jao smrt!“ Kurir, objavljeno 7.07.2016., <http://www.kurir.rs/crna-hronika/2342395/posle-masakra-u-zitistu-ubica-krio-strasnu-tajnu-o-pusci-kojom-je-se-jao-smrt> pristupljeno 15.06.2017.

PRIMERI LOŠE PRAKSE

U medijima su se u vezi sa vatrenim oružjem koje je u to vreme posedovao, ili se verovalo da ga poseduje osumnjičeni pojavile sledeće informacije: da je imao pun tavan oružja, da je imao pun džak oružja, da je imao i snajper, da je imao još jednu automatsku pušku, da je imao puške, pištolje, bombe i municiju, da je oružje doneo iz rata u Slavoniji, da je njegov otac doneo oružje iz rata u Slavoniji, da je u vreme rata u Slavoniji osumnjičeni bio uključen u ratne operacije (u vreme napuštanja Slavonije osumnjičeni je imao 15 godina). Zatim da je osumnjičeni u vreme ubistva i neposredno pre toga bio uključen u trgovinu oružjem, da je bio povezan sa uticajnim trgovcima oružjem u Rumuniji/Danskoj, i da je ostvarivao prihode od trgovine oružjem.

Ovakvi prilozi, u kojima su kršeni osnovni principi Kodeksa novinara Srbije²⁴ objavljeni su i preštampani u najtiražnijim klasičnim i novim medijima. Tako je jedan visokotiražni dnevnik, pozivajući se na anonimne izvore, objavio informaciju o navodnoj umešanosti u to vreme osumnjičenog Zlatića, u trgovinu oružjem sa Danskom.²⁵ Ovaj prilog je istog dana prenet u drugim tabloidima.²⁶ Istoga dana u jednom od veb tabloida koji je preštampano informaciju o pomenutoj „danskoj vezi“ za oružje, prenet je i spekulacija o tome da je Zlatić došao u posed velike količine nelegalnog oružja zahvaljujući svom ocu koji ga je navodno doneo sa slavonskog ratišta

(koja je kontradiktorna u odnosu na prvu), a koja je preneti takođe iz jednog veb tabloida²⁷. Pozivanje na anonimne izvore u oba priloga je kombinovano sa izjavama rodbine ubijene žene, u kojima oni, u uslovima izuzetnog emocionalnog naboja, takođe iznose spekulacije o poreklu i količini vatrenog oružja koje je posedovao Zlatić, što takođe predstavlja primer kršenja Kodeksa.

Karakteristični primeri loše prakse su i oni u kojima se navode, sa varijacijama, zbirne informacije o svim masovnim ubistvima u Srbiji²⁸, u kojima je primat dat tabloidnom opisivanju posledica bez pokušaja da se ova ubistva stave u društveni kontekst, ili da se kritički problematizuje posedovanja i korišćenja vatrenog oružja. Ovakvi prilozi objavljeni u dnevnim štampanim i veb medijima nastali su najčešće na osnovu „dramatizacije“ profesionalno obrađenih podataka novinskih agencija. Jedna od primera „dramatizacije“ je i obavljanje sopstvene „analize“ podataka o masovnim ubistvima na osnovu koje je jedan veb medij sklopio „profil masovnog ubice u Srbiji“²⁹.

Prilozi u kojima se iznose neprovereni podaci o poreklu vatrenog oružja u Žitištu, objavljivali su i najčešće korektni mediji, doduše uz korisne poruke kao što je ova: „Tragedija u Žitištu, posle mnogih sličnih koje su se dogodile u našoj zemlji, bila bi bar donekle ublažena ako bi posle nje građani počeli da hrabrije prijavljuju držanje oružja i nasilnička ponašanja svuda oko nas.“³⁰

PRIMERI DOBRE PRAKSE

Prilozi u kojima se analitički pristupa vezi između posedovanja legalnog i nelegalnog vatrenog oružja i rodno zasnovanom nasilju mogu se podeliti u dve grupe: jedne u kojima se temi prilazi iz ugla razoružanja i druge u kojima je u prvom planu rodno zasnovano nasilje.

Tako je na primer kablovska televizija N1 u specijalnom programu povodom petostrukog ubistva u Žitištu objavila razgovor sa vojnim analitičarem Filipom Švarmom i psihoterapeutom Markom Brakovićem.³¹ U prilogu se konstatuje sa „svako oružje bilo ono legalno ili nelegalno, na kraju bude upotrebljeno u porodičnim tragedijama“, navodi potreba za smanjivanjem raspostranjenosti vatrenog oružja kod građana, pominje nasleđe civilnog rata i daju predlozi kod građana. Takođe se govori i psihološkom profilu nasilnika i o posedovanju automatske puške u kontekstu broja žrtava.

U prilogu magazina „Nedeljnik“ takođe se razmatra kompleksnost problema nasilja u porodici u širem društvenom kontekstu promovisanja nasilja na TV, ignorisanja postojanja postraumatskog sindroma „kao da zemlja nije bila u ratu“, nefunkcionisanja institucionalnog okvira države, različiti tipovi i raspostranjenost nasilja i posledice takvog stanja.³² U tekstu se citiraju profesor dr Dobrivoje Radovanović, kriminolog i dr Olivera Pavićević, sociolog sa Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja.

27 „Zlatić planirao zločin: Monstrum već hteo snajperom da ubije Dijanu i njenog dečka?“, Telegraf.rs prenet tekst sa Alo.rs objavljeno 7.jula 2016. <http://www.telegraf.rs/vesti/2237317-zlatic-planirao-zlocin-monstrum-vec-hteo-snajperom-da-ubije-dijanu-i-njenog-decka> posećeno 15.06.2017.

28 „Ovo su masakri koji su poslednjih godina potresli Srbiju!“ Večernje novosti, objavljeno 2.06.2016. <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:613123-Ovo-su-masakri-koji-su-poslednjih-godina-potresli-Srbiju> posećeno 15.06.2017.

29 „Dobar komšija, živi na selu, nije osuđivan: Ovo je profil masovnog ubice u Srbiji!“, Telegraf.rs objavljeno 6.07.2016. <http://www.telegraf.rs/vesti/2234366-dobar-komsija-zivi-na-selu-nije-osudjivan-ovo-je-profil-masovnog-ubice-u-srbiji> posećeno 15.06.2017.

30 „Odakle je stigla puška“, Politika, objavljeno 3.07.2016. <http://www.politika.rs/sr/clanak/358486/Odakle-je-stigla-puska>, posećeno 15.06.2017.

31 „Švarm: Žene da naprave pritisak da muškarcima predaju oružje“, TVN1, 2.07.2016. <http://rs.n1info.com/a173572/Vesti/Vesti/Svarm-Zene-da-naprave-pritisak-da-muskarcima-predaju-oruzje.html> posećeno 15.06.2017.

32 „Kako je cela Srbija postala žrtva“, Nedeljnik, objavljeno 11.07.2016. <http://www.nedeljnik.rs/magazin/portalnews/kako-je-cela-srbija-postala-zrtva/> posećeno 12.06.2017.

U prilogu RTV Vojvodine o ubistvu u Žitištu fokus je stavljen na izgradnju „novog sistemskog rešenja za posedovanje oružja u kome treba svi da sarađuju na mnogo višem nivou, i policija i medicinska struka“, i govori o obavezi građana da sarađuju sa policijom i prijavljuju nasilje u porodici i nelegalno posedovanje oružja. Takođe se daju saveti žrtvama nasilja u porodici kako da prepoznaju nasilje i reaguju.³³ Novinari su kao sagovornike odabrali neurologa i sudskog veštaka dr Draganu Daruši, rukovoditeljku sigurne ženske kuće u Novom Sadu Nadu Padejski Šekerović i predsednika pokrajinskog odbora za bezbednost Miroslava Španovića. Ovo je jedan u nizu kvalitetnih priloga na ovu temu objavljenih na ovoj televiziji.³⁴

U prilogu „Politike“ se ova tema osvetljava iz ugla najavljenog pooštavanja Krivičnog zakonika, kako za siledžije tako i za silovatelje i govori o pooštavanju politike u vezi sa posedovanja nelegalnog oružja, o neefikasnosti pravosuđa i potrebi da se izgradi „vrednosni i ideološki sistem koji će zajedno s promenama u kulturi, obrazovanju, medijima, dovesti do toga da se smanji broj ovakvih dela.“³⁵ Sagovornici „Politike“ bili su Vesna Stanojević, koordinatorka Savetovališta protiv nasilja u porodici i Zoran Čvorović, profesor pravne istorije na kragujevačkom univerzitetu.

List „Blic“ opredelio se za jedan takođe originalan način da progovori o povezanosti nasilja u porodici i vatrenog oružja objavljujući razgovor sa žrtvom jednog sličnog slučaja. Iako tekst ima tabloidnu obradu, ideja da se progovori o tome kako se danas žrtve ovakvog nasilja bore sa traumama je dobra.³⁶

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Vatreno oružje predstavlja vanredno otežavajuću okolnost za žrtvu nasilja i njeno preduzimanje bilo kakve akcije sa ciljem da se nasilje okonča, ali i instrument kojim se održavaju tradicionalni obrasci ponašanja i podela uloga u okviru domaćinstva.³⁷

Podaci o broju ubistava i ranjavanja vatrenim oružjem u slučajevima rodno zasnovanog nasilja kojima raspolaže Ministarstvo unutrašnjih poslova nisu standardizovani, niti vođeni po istoj metodologiji.³⁸

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici koji je usvojen 2016. godine³⁹, i čija je primena počela 1. juna 2017. predvideo je vođenje centralne evidencije o slučajevima nasilja u porodici ali ona nije široko dostupna te su građani, nevladine organizacije i istraživači i dalje usmereni na informisanje o slučajevima nasilja u porodici uz upotrebu vatrenog oružja iz medija.⁴⁰

Nepouzdanost podataka o vatrenom oružju u medijima ukazuje na važnost uspostavljanja jedinstvene baze podataka o rodno zasnovanom nasilju i omogućavanje pristupa javnosti, kako civilnom sektoru tako i medijima, ovim podacima.

33 „Ne smemo ignorisati porodično nasilje“ RTV Vojvodina 5.07.2016. http://www.rtv.rs/sr_lat/zivot/porodica/ne-smemo-ignorirati-porodico-nasilje_734124.html oseceno 5.07.2017.

34 Prethodno je ova tema detaljno obrađena u seriji emisija produkcije Playground proizvedenih u okviru projekta „Vatreno oružje i rodno zasnovano nasilje: u susret kulturi odgovornog posedovanja oružja“ emitovanih na RTV tokom 2016 godine <http://playground-produkcija.net/?p=1882> poseceno 12.06.2017.

35 „Stožim zakonom protiv nasilnika“, Politika, 17.07.2016. <http://www.politika.rs/sr/clanak/359340/Stozim-zakonom-protiv-nasilnika> poseceno 12.06.2017.

36 „Preživeli ste, borite se! Devojka povredena u masakru u Molu zabrinuta za ranjene u Žitištu“, Blic 7.07.2016. <http://www.blic.rs/vesti/hronika/prezivieli-ste-borite-se-devojka-povredena-u-maskru-u-molu-zabrinuta-za-ranjene-u/lthyc4> poseceno 12.06.2017.

37 dr Danijela Spasić, Marina Tadić, „Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje“, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, 2016

38 Ibid strana 17

39 (”Sl. glasnik RS”, br. 94/2016)

40 Statistiku o nasilju u porodici oslonjenu na priloge medija već godinama vodi Mreža „Žene protiv nasilja“ <http://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-srbiji> poseceno 17.11.2017.

Analiza priloga o masovnom ubistvu u Žitištu, pokazuje da mediji vrlo često emituju pogrešne, neprecizne i nedovoljne informacije o slučajevima nasilja u porodici i korišćenju vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici. Ovakvi slučajevi prikazani su u medijima kao iznenadni izlivi ljubomore ili posledica psihičkih oboljenja koje je nemoguće sprečiti i kontrolisati. Time se umanjuje značaj institucionalnog okvira i praksi, skida se odgovornost sa institucija i organizacija uključenih u prevenciju nasilja u porodici i kontrolu posedovanja oružja, i umanjuje uloga građana koji imaju svoje zakonom propisane obaveze vezane za suzbijanje rasprostranjenosti nelegalnog vatrenog oružja i nasilja u porodici.

Mali broj medija emitovao je kvalitetne priloge na ove teme, ispunjavajući svoju ulogu izveštavanja o pitanjima od javnog interesa, i informišući žrtve nasilja, širu zainteresovanu javnost i građane o svim aspektima posedovanja vatrenog oružja i rodno zasnovanog nasilja.

Ministarstvo unutrašnjih poslova pravovremeno je i precizno iznelo podatke o detaljima ubistva u Žitištu uključujući tu i podatke o oružju koje je korišćeno za izvršenje oružja i oružju koje je nađeno kasnijom pretragom kuće osumnjičenog. Ministarstvo je propustilo priliku da istovremeno obavesti građane o zakonskom okviru kojim je regulisano sankcionisanje nasilja u porodici i držanje nelegalnog vatrenog oružja, procedurama koje MUP sprovodi u pojedinačnom slučaju i u vezi sa suzbijanjem nelegalnog oružja, kao i mogućnostima žrtava nasilja da se u ovakvim slučajevima obrate MUP. Takođe, MUP je propustio šansu da jasnim navođenjem zakonskih obaveza i upućivanjem na procedure, obavesti građane o njihovim dužnostima u vezi sa prijavljivanjem saznanja o osobama koje poseduju nelegalno oružje.

U istupima predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova u vezi sa nasiljem u porodici izvršenim vatrenim oružjem i u vezi sa legalizacijom nelegalnog oružja, zanemareni su ili se uopšte ne navode dublji uzroci nasilja kao što je nasleđe civilnog rata, socio ekonomski kontekst, široko rasprostranjena kultura posedovanja oružja i tolerancija prema rodno zasnovanom nasilju. Takođe, ne navode se obaveze koje ovi organi imaju u svakodnevnom postupanju, u vezi sa preventivnim delovanjem u suzbijanju rodno zasnovanog nasilja i rasprostranjenosti vatrenog oružja a koji proizilaze iz Strategije kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja, Zakona o oružju i municiji i drugim propisima.

Nedostatak koordiniranog pristupa u informisanju medija između MUP i drugih institucija, pre svega Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja koje je nadležno za rad centara za socijalni rad, i Ministarstva pravde, kao i tužilaštva, omogućavaju širenje polovičnih i nedorečenih informacija u vezi sa ovakvim slučajevima i postupanjem organa tokom istražnog i kasnije sudskog postupka.

Nepovezivanje vatrenog oružja i nasilja u porodici u medijskim priložima, ukazuje na važnost rada MUP, drugih državnih institucija, eksperata i

nevladinih organizacija sa predstavnicima medijima koji pokrivaju rubrike društvo, crna hronika i pokrivaju sektor reforme sektora bezbednosti. Nepoznavanje institucionalnog okvira ukazuje na važnost edukacije medija o propisima koji regulišu ove oblasti (oružje i nasilje u porodici) i senzibilizaciju onih novinara koji prate bezbednost za propise vezane za nasilje u porodici počinjeno vatrenim oružjem.

Ključnu ulogu u edukovanju medija o ovim temama ima upravo Ministarstvo unutrašnjih poslova. Činjenica da se mediji koji su objavili kvalitetne priloge o vezi nasilja u porodici i vatrenog oružja nisu pozivali na sagovornike iz Ministarstva unutrašnjih poslova pokazuje ili da sagovornici iz MUP nisu dostupni ili ih mediji ne opažaju kao relevantne sagovornike na ove teme.

Analiza kvalitetnih priloga pokazuje da postoje drugi adekvatni i kvalitetni sagovornici na koje mediji mogu i treba da se oslone pre nego na uobičajeno prenošenje izjava bliskih rođaka, komšija i drugih ljudi koji poznaju žrtve i počinioce ali čija su saznanja o okolnostima koje su dovela do zločina često neprecizna i površna.

Problemi u izveštavanju medija uočeni u ovoj analizi nastali su kao posledica dva faktora: generalno uočenog problema snižavanja kvaliteta u izveštavanju medija i masovnog kršenja Kodeksa, i neodgovarajućeg sistemskog pristupa Ministarstva unutrašnjih poslova u informisanju medija, kako u vezi sa donošenjem strateških dokumenata, relevantnih zakona i obaveštavanje medija o svim detaljima u vezi sa počinjenim zločinima ove vrste uključujući tu i sve relevantne podatke o vatrenom oružju.

Akcionim planom koji je pratio Strategiju bila je predviđena izrada analize o uticaju streljačkog i lakog naoružanja na bezbednost i građane i realizacija medijske kampanje što nije ostvareno u punoj meri.⁴¹

Nova Strategija za kontrolu streljačkog i lakog oružja i prateći akcioni plan, treba da prepoznaju značaj suzbijanja „kulture oružja” i uključe preventivne aktivnosti koje se odnose na jačanje bezbednosne kulture i podizanje nivoa svesti o rizicima od vatrenog oružja. Među ovim aktivnostima potrebno je da budu uključene i one aktivnosti koje uspostavljaju jasnu vezu između zloupotrebe vatrenog oružja i rodno zasnovanog nasilja. Takve aktivnosti mogu biti kampanje u medijima, kao i dodela finansijskih sredstava za projekte udruženja građana, obrazovnih i omladinskih ustanova.⁴²

Biro za saradnju sa medijima trebalo da posveti veću pažnju ispunjavanju svojih obaveza kao što su sistematično, kontinuirano, pravovremeno i tačno informisanje javnosti o relevantnim aktivnostima Ministarstva, konstantno i sistematično praćenje javnog mnjenja, kvantiteta i kvaliteta medijskog prostora u štampanim i elektronskim medijima (domaćim i stranim) posvećenog Ministarstvu, njegovom radu, inicijativama i potezima, događajima, (...) i redovno sprovodi analizu „dobijenih podataka i njihovo korišćenje u svrhe planiranja budućih poteza i inicijativa u domenu propagande i odnosa s javnošću“.

41 Uroš Đaković i Dušan Đukić, „Nelegalno oružje: breme prošlosti kao pretnja po bezbednost“, Zbornik radova „Savremeni izazovi, problemi i dileme u vezi sa bezbednošću pojedinca“, OEBS, Beograd, 2017.

42 dr Danijela Spasić, Marina Tadić, „Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje“, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, 2016, str. 59.

DODATAK: NALAZI - LEGALIZACIJA

Od 29 priloga objavljenih o legalizaciji oružja, osam priloga je objavljeno u štampanim, devet u elektronskim medijima i 12 na veb platformama.

U uzorku je bilo 19 medija sa nacionalnom pokrivenošću, dva medija sa regionalnom pokrivenošću i osam lokalnih medija od toga je jedan, RT Kragujevac, u međuvremenu ugašen. 18 tekstova originalni prilozi od toga dva kombinacija originalnog priloga i agencijskih vesti, ostalo preštampane agencijske vesti

Povod za prenošenje informacija o legalizaciji je u 2/3 slučajeva bilo saopštenja MUP ili praćenje akcije legalizacije.

U saopštenjima MUP, legalizacija nelegalnog oružja obrađivana je isključivo iz ugla amnestije odnosno, ključna poruka koja je prenošena javnosti bila je da vlasnici nelegalnog oružja bez sankcija mogu predati oružje. Ni u jednom analiziranom saopštenju niti u javnim nastupima predstavnika MUP nisu pominjani uzroci rasprostranjenosti nelegalnog oružja u Srbiji niti važnost smanjivanja posedovanja ovog oružja u sklopu jačanja bezbednosti građana, ili ispunjavanja obaveza Srbije u sklopu sprovođenja evropskih politika za suzbijanje nelegalnog naoružanja u sklopu borbe protiv terorizma, i jačanja bezbednosti u Evropi.

Među priložima medija dominiraju kratke servisne vesti koje legalizaciju oružja tretiraju kao i bilo koju informaciju vezanu za ispunjavanje obaveza u skladu sa zakonom, kao što su na primer legalizacija bespravne gradnje ili uvođenje novih zdravstvenih knjižica. U jednom prilogu na primer, kombinovane su informacije o kontroli vozila i legalizaciji oružja.

U priložima medija takođe nema pominjanja konteksta odnosno razloga za raspisivanje akcija za legalizaciju oružja bilo da je reč o povezanosti velike količine nelegalnog oružja u Srbiji i nasleđa građanskog rata ili nasilja u porodici. Nasilje u porodici se pominje u kontekstu legalizacije samo šest puta i to u izjavama nadležnog ministra, u sklopu obaveštavanja javnosti o zločinu u Žitištu.

U priložima se navode sagovornici iz MUP, a citirano je mišljenje samo jednog građanina. Povod da mediji stave u kontekst legalizaciju vatrenog oružja i bezbednosti građana bio je samo jedan slučaj ostavljanja bombi u jedom kontejneru za smeće u Nišu.

Centar za istraživanje javnih politika (CENTAR) je nevladina organizacija istraživačkog usmerenja (think tank), osnovana 2010. godine, koja se bavi ispitivanjem raznih aspekata bezbednosnog i socio ekonomskog statusa građana sa ciljem da utiče na poboljšanje primene javnih politika ili njihovu promenu.

Glavni cilj CENTRA je da svojim istraživanjima osvetli stvarne potrebe građana, i na taj način pomogne relevantnim donosiocima odluka da politike formulišu sa stanovišta „perspektive krajnjeg korisnika“, odnosno građana.

CENTAR neguje multi-disciplinarni pristup i u prvi plan stavlja terenska istraživanja jer smatra da je za dubinsko sagledavanje problema i formulisanje održivih javnih politika važno sagledati problematiku i sa centralnog i sa lokalnog nivoa.

CENTAR je do kraja 2017. godine sproveo više od 20 projekata, uključujući i one na regionalnom nivou. Njegovi projekti podržani su od strane međunarodnih organizacija i agencija (OEBS, UNDP, UNICEF, UNOPS, DCAF), vladinih organizacija i kancelarija, ministarstava, privatnih donatora – SDC i OSI, i inostranih akademskih institucija, kao i kroz programe poput Matre ambasade kraljevine Holandije u Srbiji. CENTAR je dobitnik granta za organizacioni razvoj Think Tank Fund Fondacije instituta za otvoreno društvo.

Tanja Jakobi, *Vatreno oružje i žrtve rodno zasnovanog nasilja: Perspektiva koja nedostaje*, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, mart 2018.

O AUTORKI

Tanja Jakobi je izvršna direktorka CENTRA. Pridružila se Centru u jesen 2010. kao specijalistkinja za komunikacije i istraživačica fokusirana na analizu diskursa, diskriminacije i socijalna pitanja. U poslednje vreme je objavila sledeće radove iz oblasti analize diskursa i diskriminacije: „Mediji i ranjive grupe: Kratka analiza odnosa medija prema Romima povratnicima i migrantima“ u izdanju Centra (2017.) Sa Brankicom Janković, Ivanom Krstić i Antigonom Andonov, bila je koautorka „Priručnika za medije “Borba za ravnopravnost”, u izdanju Poverenika za zaštitu ravnopravnosti (2016.), „Izveštavanje medija o Romkinjama i Romima: faktografija bez konteksta“ u izdanju Centra (2015). Jedna je od autorki, *Istraživanja: Mediji i diskriminacija u Srbiji*, u izdanju Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, (2012.)

Autorka se zahvaljuje na pomoći Filipu Stojanoviću istraživaču u Centru za istraživanje javnih politika i Nataliji Ignjatović, studentkinji osnovnih studija na Fakultetu bezbednosti Univerziteta u Beogradu na pomoći u radu na ovom istraživanju.

Autor: Tanja Jakobi

Dizajn: Žolt Kovač

Prelom: Jelena Šapić

Izdavač: Centar za istraživanje javnih politika, Beograd

Za izdavača: Branka Anđelković, programska direktorka

Copyrights: Centar za istraživanje javnih politika

www.publicpolicy.rs

office@publicpolicy.rs

Ovaj predlog javne politike nastao je u okviru sprovođenja projekta „Analiza zloupotrebe oružja i uticaja na rodno zasnovano nasilje kroz građansku akciju i javno zagovaranje politika“ uz podršku Matra programa kojim rukovodi Ministarstvo spoljnih poslova kraljevine Holandije. Stavovi izneti u ovom predlogu javne politike pripadaju isključivo CENTRU i ne predstavljaju nužno zvaničan stav donatora.